

4. MİLLETLERARASI ŞEHİR TARİHİ YAZARLARI KONGRESİ

“TURGUT CANSEVER’İN AZİZ HATIRASINA”

13-15 EKİM 2017

İSTANBUL

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

ŞEHİR TARİHÇİLİĞİ GELENEĞİNDE HATİB EL-BAĞDÂDÎ'NİN BAĞDAT TARİHİ (TÂRİHU BAĞDÂD)

Doç. Dr. Mustafa HİZMETLİ

Özet

İslam kültür ve medeniyetinde ortaya çıkan tarih yazıcılığı içerisinde şehir ve bölge tarihlerinin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Bu alandaki eserler genellikle ele aldıkları şehir veya bölgenin coğrafi durumu, fetih şartları ile buralarda yaşayan önemli şahsiyetlerin biyografiler hakkında bilgi verir. Bu yönüyle şehir tarihleri siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapının yanı sıra dini ve sivil mimari eserleri de içeren zengin maddi medeniyet mirasıyla ilgili de bol malzeme sunar. Mekke, Medine ve Kudüs gibi bazı şehirlerin İslam kültürü içerisinde ayrıcalıklı bir konuma sahip olması, Kur'an ve hadislerde anılması, Sahâbe ve tabiilerin sözlerinde geçmesi, bazı peygamberler veya Sahâbilerin buralarda yaşamış ve kimi önemli şahsiyetlerin buralarda yetişmiş olması bu şehir veya beldelerin faziletine dair eserler yazılmasına ve şehir tarihçiliğinin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Fetih şartlarının korunması, gayri müslim unsurların kendi dinlerinde kalmalarına karşılık ödedikleri cizye ile topraklarından alınan haraç vergilerinin tespiti, eski ve yeni yerleşim birimlerinin düzenlenmesinde gözetilen esaslar şehir ve bölge tarihlerinin yazılmasına yol açan unsurlar arasındadır. Bu türün ilk örnekleri olan eserler bugün mevcut değilse de eserleri günümüze ulaşan sonraki dönem müellifleri tarafından iktibas edilerek muhafaza edilmiştir. Bir şehrin meşhurlarına göre düzenlenen ricalü'l-hadis kitapları şehir tarihi yazımının özellikle biyografi alanında malzemesinin genişlemesine yardımcı olmuştur. Hadis ricaline dair kitaplar diğer ilim dallarıyla ilgili biyografilerin şekillenmesine katkıda bulundu ve şehirdeki kültürel faaliyetleri takip etmeye imkân vermiştir. Bu alanda yazılmış en hacimli eserlerin başında biyografilere geçmeden önce ait oldukları şehrin topoğrafyası, kuruluşu ve tarihine dair ayrıntılı bilgi veren Hatîb el-Bağdadî'nin *Târihu Bağdad*'ı ile İbn Asâkir'in *Târihu Medineti Dimaşk*'ı gelmektedir.